

Metodika sčítání písíka obecného (*Actitis hypoleucos*) v ČR

Kateřina Rohová, katerina.rohova@nature.cz

Ivan Mikuláš, ivan.mikulas@nature.cz

Rok vydání: 2024

Cíle sčítání

1. Zjistit aktuální údaje o početnosti písíka obecného na mapovaných úsecích
2. Srovnat aktuální početnost písíka obecného s historicky sledovanými lokalitami

Výběr lokalit

Charakteristickým hnízdním prostředím písíka obecného jsou zejména písčité, kamenité a štěrkovité břehy, ostrůvky a náplavy na řekách a potocích porostlé trávou, keři či stromy. V menší míře hnízdí i v okolí stojatých vod - především štěrkovišť a pískoven s loužemi a jezírky, na údolních nádržích nebo v okolí rybníků. V našich podmínkách se vyskytuje od nížin do výšek 750 m n. m. Sčítání budeme pro možnost srovnání s historickými daty o početnosti provádět na vybraných tocích nebo vodních plochách, jejichž seznam je přílohou této metodiky (příloha 1). Seznam lokalit může být doplněn na základě podnětů zaslaných zadavateli. Rovněž je možné provádět sčítání písíka obecného na lokalitách, kde probíhá sčítání ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*). V posledním případě je žádoucí přizpůsobit termíny monitoringu písíku obecnému.

Metodika terénních prací

Sčítání z plavidla (člun, kanoe) je nejvhodnější metodou pro monitoring písíka obecného. Jak na tekoucích vodách splavem, tak v případě vodních ploch obeplováním břehů v dostatečné vzdálenosti, abychom měli stále dobrý výhled a zároveň nedocházelo ke zbytečnému rušení ptáků. Terénní práce provádíme v ideálním případě ve dvou lidech, kdy jeden kormidluje a druhý zapisuje výsledky pozorování.

Pokud to podmínky neumožňují, provedeme sčítání ze břehu, nebo přímo tokem na celém vymezeném úseku. Tam, kde není možné jít přímo po břehu, děláme zastávky na břehu v intervalech a místech s co nejlepší viditelností, abychom měli celkový přehled o dané lokalitě.

Zvýšenou pozornost věnujeme přilehlým šterkovým a písčitým naplaveninám, ostrůvkům a břehovým porostům, ve kterých si písík na zemi buduje svá hnízda. To má podobu malého hlubokého důlku vystlaného materiálem z okolí. Hnízda bývají velmi dobře skryta v travinných či keřových porostech a mohou se nacházet i několik desítek metrů od břehu. Samotné dohledávání hnízd není součástí této metodiky.

Během sčítání na vodních tocích zapisujeme jen ty ptáky, kteří nám proletí za záda nebo do stran, a až na konci sčítání zaznamenáme ty, které jsme tlačili ve směru svého pohybu před sebou.

Sčítání budou všichni jedinci písíka obecného, ledňáčka říčního, morčáka velkého (*Mergus merganser*), kulíka říčního (*Charadrius dubius*), vodouše kropenatého (*Tringa ochropus*), břehule říční (*Riparia riparia*), skorce vodního (*Cinclus cinclus*) a konipasa horského (*Motacilla cinerea*). Nepovinné, ale žádoucí je zaznamenávání dalších ochránářsky významných druhů ptáků, eventuálně prokázaná hnízdění dalších na vodu vázaných ptáků. Kromě přesné geografické polohy bude zaznamenán počet, co je počítáno (jedinci, samci, mláďata apod.) a vazba k lokalitě v podobě hnízdního kódu dle mezinárodně uznávané stupnice (A1–C16).

Monitoring provádíme pouze za příznivých klimatických podmínek, bez silného větru, deště, či mlhy. Pokud to podmínky umožňují tak zásadně nesčítáme během zvýšené vodní hladiny.

Termíny

Písík obecný přilétá na hnízdiště koncem března až začátkem dubna. Páry hnízdí jednotlivě a obsazují určitý úsek vodního toku, který aktivně a hlasitě brání před narušiteli z vlastního druhu v okruhu cca 150 – 200 m od hnízda. Samci v období toku přelétávají netopýřím letem z místa na místo, někdy až do úrovně koruny stromů. Přitom vydávají trylkové naříkavé *hi-di-di*, které často opakují a tento zvuk může nepřetržitě trvat až 15 či více minut. Příležitostně vydávají tento hlasový projev i na zemi, a to i samice.

V období vyvádění mláďat (květen – červen) se ptáci opět začínají hlasitě a energicky projevovat v případě ohrožení jejich potomstva.

Na jednotlivých lokalitách budou provedeny v jedné sezóně dvě kontroly, a to ideálně v ranních či odpoledních hodinách, kdy bývají ptáci nejaktivnější:

1. termín: 10. dubna – 30. dubna (tok)
2. termín: 20. května – 20. června (vyvádění mláďat)

Odevzdání výsledků

Výsledky mapování odevzdáváme:

1) ve formě nálezových dat všech ptáků uvedených v metodice terénních prací.

Nálezová data budou zadána do Nálezové databáze ochrany přírody (buď přímo nebo skrz mobilní aplikaci Biolog) nebo do Faunistické databáze České společnosti ornitologické (Avif). V případě zadávání nálezů do aplikace BioLog nebo databáze Avif se do poznámky k vycházce uvede „sčítání písíka obecného“. V případě zadávání dat do NDOP bude správně vyplněn název zdroje(práce) Sčítání písíka obecného, typ zdroje: terénní šetření a projektu OP Mon3: Monitoring a mapování.

2) v podobě vektorových dat všech zmapovaných úseků vodních toků a ploch.

Všechny úseky sčítaných oblastí budou odevzdány v podobě vektorových dat (formát shp., kml. nebo gpx.), případně je lze zakreslit do aplikace mapy.cz a do zprávy uvést odkaz na zakreslené linie.

3) ve formě závěrečné zprávy obsahující souhrnné výsledky mapování

Každý mapovatel vypracuje stručnou závěrečnou zprávu, součástí které budou souhrnná data o výsledcích sčítání (tab. 1).

Tabulka 1- Souhrnná data k pozorování písíka obecného.

Monitoring písíka obecného (<i>Actitis hypoleucos</i>)			
lokalita (úsek)	datum sčítání 1. termín (15. dubna – 30. dubna)	počet teritorií* písíka obecného	počet teritorií ledňáčka říčního
délka/plocha (km/ha)	datum sčítání 2. termín (20. května – 20. června)	počet teritorií písíka obecného	počet teritorií ledňáčka říčního

* jako teritorium je označeno pozorování jedince nebo páru

Příloha 1 - Lokality vybrané ke sčítání písíka obecného k porovnání jeho aktuální početnosti s historickými údaji.

1. řeka Morava - Národní přírodní rezervace Ramena řeky Moravy - říční kilometry: 259.9 - 243.1 (trasa.mapy.cz)
2. řeka Orlice - od mostu v Podhůří (ulice Podhůřská) na okraji Hradce Králové po stupeň Petrovičky - říční kilometry: 24 - 7 (trasa.mapy.cz)
3. dolní tok řeky Opavy - od mostu silnice Kravaře - Štítina (Most silnice II/467) po soutok Opavy a Odry - říční kilometry: 29,4 - 17,5 + slepá ramena a potok Jesénka po ČOV Hlučín (trasa.mapy.cz)
4. horní tok řeky Opavy - od obce Vidly do Vrbna pod Pradědem (Střední Opava spolu s Bílou a Černou Opavou) - říční kilometry: x - 111,7 (trasa.mapy.cz)
5. řeka Labe - od Ústí nad Labem po hraniční přechod Hřensko / Schmilka - říční kilometry: 765.2 - 726,6 (trasa.mapy.cz)
6. řeka Morávka – od obce Raškovice do Dobré – říční kilometry: 13,3 – 4,3 (trasa.mapy.cz)
7. řeka Ostravice – od obce Pržno do Bašky – říční kilometry: 32 -27,4 (trasa.mapy.cz)
8. řeka Olše – z Návsí přes Hrádek do Koukolné – říční kilometry: 63, 8 – 15,8 (trasa.mapy.cz)
9. řeka Odra – od soutoku Odry po Starý Bohumín- říční kilometry: 17,5 – 3 (trasa.mapy.cz)
10. dolní tok Moravy

Zdroje

Benda, P. & Bauer, P. (2016). *Hnízdění písíka obecného (Actitis hypoleucos) na Labi v Loubí u Děčína*. Zprav. Ornitologického klubu při Labských pískovcích 12: 24 (in Cz)

Bureš, S., & Retek, T. (1993). *Změny početnosti kulíka říčního (Charadrius dubius), písíka obecného (Actitis hypoleucos) a ledňáčka říčního (Alcedo atthis) v národní přírodní rezervaci Ramena řeky Moravy*. Zprávy MOS, 51, 103-105.

Čamlík G. (2020). *Pozor, hnízdo na pravoboku!* Ptačí svět. 3/2020, 18-20.

Diez, F., & Peris, S. J. (2001). *Habitat selection by the Common Sandpiper (Actitis hypoleucos) in west-central Spain*. *Ornis Fennica*, 78(3), 127-134.

Dolanský, L., & Žďárek, P. (2001). *Hnízdění písíka obecného (Actitis hypoleucos) a kulíka říčního (Charadrius dubius) na spojené Orlici u Hradce Králové*. *Panurus* 11: 107-114.

Gahura V. (1981). *Pisík obecný*. Živa 5/1981: 195.

Hudec, K. & Šťastný K., et al., (2005). *Fauna ČR - Ptáci 2/I,II* (2 svazky): Fauna ČR Ptáci: Aves. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Academia.

Lengyel, Sz. (1998): *Distribution and status of the Common Sandpiper (Actitis hypoleucos) and Little Ringed Plover (Charadrius dubius) along two rivers in North-Eastern Hungary*. *Aquila* 103-104, p. 47-57.

Musil P. & Musilová Z. (2015): *Metodické pokyny ke sčítání hnízdnic populací vodních ptáků a monitoringu vodních ptáků v době migrace (duben / říjen)*. FŽP ČZU Praha. Dostupné on-line: <http://www.waterbirdmonitoring.cz/metodiky/metod02/>

Reed, T. M., Barrett, C., Barrett, J., Hayhow, S., & Minshull, B. (1985). *Diurnal variability in the detection of waders on their breeding grounds*. Bird Study, 32(1), 71-74.

Šťastný, K., Hudec, K., & Bejček, V. (2006). *Atlas hnízdnic rozšíření ptáků v České republice: 2001-2003*. Aventinum.

Šťastný, K., Bejček, V., Mikuláš, I., & Telenský, T. (2021). *Atlas hnízdnic rozšíření ptáků v České republice 2014-2017*. Aventinum.

Yalden, D.W. & Holland, P.K. 1993. *Census-efficiency for breeding Common Sandpipers Actitis hypoleucos*. Wader Study Group Bull. 71: 35-38.